Valiokunnan lausunto PeVL 38/2020 vp– HE 182/2020 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta (HE 182/2020 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitussihteeri Matleena Haapala, ympäristöministeriö
- lainsäädäntöneuvos Elina Nyholm, oikeusministeriö
- OTT, yliopistonlehtori Anu Mutanen
- professori Olli Mäenpää
- professori Tuomas Ojanen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- saamelaiskäräjät

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rakennusperinnön suojelemisesta annettua lakia ja rikoslakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

Esitykseen sisältyvissä säätämisjärjestysperusteluissa lakiehdotuksia tarkastellaan yhdenvertaisuuden, yksityiselämän suojan, omaisuuden suojan, saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon, ympäristöperusoikeuden ja oikeusturvan sekä asetusten antamista koskevan perustuslain sääntelyn kannalta.

Valmis
5.0

Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 6/2010 vp) säädettyä rakennusperinnön suojelemisesta annettua lakia. Lain tavoitteena on sen 1 §:n mukaan turvata rakennetun kulttuuriympäristön ajallinen ja alueellinen monimuotoisuus, vaalia sen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä. Sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 20 §:n 1 momentin kannalta, jonka mukaan vastuu muun muassa kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille (PeVL 6/2010 vp, s. 2/I). Sääntely toteuttaa myös julkiselle vallalle perustuslain 20 §:n 2 momentissa osoitettua toimeksiantoa turvata jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tekemien rakennussuojelupäätösten alistamisesta ympäristöministeriön vahvistettaviksi. Päätöksistä valitetaan ehdotuksen mukaan ympäristöministeriön sijasta alueelliseen hallinto-oikeuteen. Ehdotus vastaa perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyssä (PeVL 50/2018 vp) oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa omaksuttua pääsääntöä, ja ehdotuksen mukainen muutoksenhakusääntely on muutenkin sopusoinnussa hallintolainkäytön kehittämistä koskevan perustuslakivaliokunnan käytännön kanssa (ks. esim. PeVL 32/2012 vp, PeVL 55/2014 vp, PeVL 29/2017 vp).

Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen hallituksen esityksessäkin (s. 24) mainittuun seikkaan, että alistusmenettelyn tarkoituksena on ollut turvata soveltamiskäytännön yhtenäisyyttä (ks. myös PeVL 6/2010 vp, s. 3/I). Valiokunta korostaa soveltamiskäytännön yhtenäisyyden merkitystä ja pitää tärkeinä esityksessä mainittuja keinoja, kuten koulutusta ja yhteisiä menettelytapoja, huolehdittaessa, ettei lain soveltaminen eriydy alueellisesti.

Hallituksen esityksessä on viitattu vammaisten henkilöiden oikeuksista tehtyyn yleissopimukseen (jäljempänä vammaisyleissopimus) ja lyhyesti selostettu kuulemista esteettömyyskysymyksissä. Perustuslakivaliokunta kiinnittää perustuslain 22 §:n mukaisen perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvollisuuden kannalta huomiota siihen, että rakennusperinnön suojelemista koskevaa lainsäädäntöä sovellettaessa otetaan huomioon vammaisyleissopimuksen määräykset. Erityisen merkityksellisiä nyt arvioitavan lainsäädännön kannalta ovat 4 artiklan 3 kappaleen neuvottelu- ja osallistamisvaatimus sekä 9 artiklan määräykset esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.

Asian vireilletuloa, kuulemista ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi ja selkeytettäviksi niin, että niissä otetaan nykyistä paremmin huomioon saamelaisten kulttuuri-itsehallinto. Ehdotukset ovat sinänsä myönteisiä saamelaisille alkuperäiskansana perustuslain 17 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien kannalta. Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen hallituksen esityksessäkin (s. 23) mainittuun seikkaan, ettei esitys merkitse saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon dynaamista kehittämistä sillä tavoin kuin olisi mahdollista

ottaen huomioon muun muassa hallituksen esityksen saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevien säännösten ottamisesta Suomen Hallitusmuotoon ja muuhun lainsäädäntöön (HE 248/1994 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon kehittämistä tarkastellaan viimeistään rakennusperintölakia kokonaisuutena uudistettaessa, kuten hallituksen esityksessä on todettu.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 17.11.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä sd
varapuheenjohtaja Antti Häkkänen kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Mats Löfström r
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Heikki Vestman kok
varajäsen Mari Holopainen vihr
varajäsen Tom Packalén ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala